

Có nên đi t v n đ v kh năng đi n đ t c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

Ti ng Vi t th ng đ c coi thu c lo i ngôn ng thiên v bi u c m h n là đi n ý.

L i g i thi u: L i u ti ng Vi t có th là công c đ c đ ng cho n l c sáng t o văn h c hay không? Đó là v n đ c p thi t mà chúng tôi cho r ng đã đ n lúc c n đ t ra và mong đ c s tham gia góp ý đ ng đ o. Tên ng i v i t đ ng nh còn xa l ; nh ng xa l ch a h n đ ng nghĩa v i non kém vì tác gi , tr c 1975, đã t ng c ng tác v i Đ ài Ti ng Nói T Do t i Sài Gòn và, m i đây, v i Ban Vi t Ng Đ ài RFI Phá p. Bên c nh nh ng l p lu n v ng vàng có g i thích, có phân tích, có ch ng minh; và ch thu n đ a trên văn b n, b n đ c cũng nên đ ý t i cách dùng câu ch c a tác gi . Hình th c văn phong đ y cũng có th là m t bi u h n cho... ngôn ng Vi t: hàm súc, hóm h nh, ý v trong cách đi n t , nh ng cũng có th r t trí tu khi c n đi n ý.

□

Đ Bình

Ti ng Vi t th ng đ c coi thu c lo i ngôn ng thiên v bi u c m h n là đi n ý. S đánh giá này có l do đ c tính c a ti ng Vi t là c th , đ y đ âm s c, r t thu n l i cho vi c s đ ng hình t ng, thanh âm đ đi n t c m tình c m nghĩ v i âm h ng s c thái đ c bi t (avec nuances et resonances particulières).

□ **Quan h - Tranh Bùi Xuân Phái**

N u đ c đi m này có đ ng k cho ng thu t thi ca, thì trái l i, trong trao đ i hàng ngày nó th ng đ c s đ ng đ i hình th c ám ch , ví von đ g i ý, t tình, khen t ng m t cách t nh kín đáo, ho c đ nói bóng nói gió, v i ng ý chê bai nh ng không gây m t lòng . Đ c đi m này có th đ c coi là s tr ng riêng c a ti ng Vi t và làm nên đi u mà ta có th coi nh thu c v thiên tài ngôn ng (le génie de la langue) c a ti ng Vi t. Nh ng ti c thay cái y u t thiên tài ngôn ng y, thay vì nên khai thác làm s tr ng, ng i ta l i bi n nó thành s đ n, ch đ m ra v n đ ng trong các giao ti p hàng ngày, đ c bi t trong cách nói trào l ng hài h c nh m chê bai nh o b ng, ho c nói bóng nói gió, nói x nói xiên đ khích bác ch m c. H u qu là ti ng Vi t b đánh giá th p, cho là thi u kh năng đ trình bày m ch l c hay đi n t ý t ng thâm tr m sâu s c. Thành ki n này là do thói quen s đ ng ch nghĩa c u th b a bãi mà ta có th nh n ra d dàng trên m t s trang m ng hay các trang báo hàng ngày.

Có nên đả t v n đ v kh năng di n đả t c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

Trong sinh ho t văn ngh , ti ng Vi t l i th ng đ c khai thác tiêu c c nh là th ngôn ng ch m bi m hài h c đ ch c c i thiên h (Thí đ nh c p bài trùng M. C Nguy n Ng c Ng n - Cao K Duyên v i nh ng m u chuy n đàn bà ghen tuông trong các băng video Thúy Nga, hay c p Hoài Linh - Vân S n nhái lai gi ng Qu ng, gi ng B c trong các cu n băng Asia... đ , m i l n, l i đánh th c n i khán gi t i đ bu i đầu băng nh ng tràn c i ph n x d dãi). Thành ki n này, ch ng nh ng không b ph n bác, l i còn đ c m t vài h c gi uyên bác t ý tán đ ng. Trong m t bài mang t a đ “Văn h c trong m t n c mù ch ” đ ng trên t p chí H p L u s 38, tháng 12/97&1/98, nhà phê bình Nguy n H ng Qu c có nh n đ nh v tình tr ng nh ch nhác, kém phát tri n c a văn h c Vi t Nam. Theo ông nguyên nhân chính là do văn h c Vi t nam mang đ c tính truy n kh u h n là thành văn. “Khuy nh h ng truy n kh u này, (n u) m t m t làm phát tri n tính ch t c t ng trong ti ng Vi t, (thì) m t khác, l i làm gi m b t tính ch t duy lý tr u t ng c a nó... Đi u này khi n chúng ta không nh ng không có m t n n tri t h c hoàn ch nh mà cũng không có, ho c có r t ít, nh ng th lo i văn h c thiên v t duy tr u t ng nh v n chính lu n, biên kh o, lý lu n và phê bình văn h c.” (Bdd, HL s 38, tr. 74). Ti p theo đó, ông Nguy n H ng Qu c còn tìm cách gi i thích nguyên nhân c a tình tr ng kém c i này trong m t bài vi t chung v i Hoàng Ng c Tu n mang t a đ “Vi t, gi a truy n th ng và nhu c u sáng t o” đ ng trên t p chí VĂN s 37&38, Tháng Giêng & Hai, 2000 (tr. 13-30).

Theo nh n đ nh c a hai v h c gi , văn h c n c ta s dĩ tri tr , không phát tri n đ c tr c h t là do ti ng Vi t là th ngôn ng th c đ ng ch thích h p cho thói quen “nói bóng nói gió, nói c nh nói khoe; ngay c khi ch i nhau thì cũng thích x xiên h n là đ p vào m t.” (Bdd, Văn s 37 & 38 tr. 14). T h i h n n a, hai ông Qu c và Tu n còn cho r ng “ti ng Vi t đã đ c gi gìn và phát tri n v i t cách là ngôn ng c a m t dân t c nô l ” (Bdd, tr. 17) Và, v i m t ngôn ng nô l nh th , ta khó mà xây đ ng đ c m t n n văn h c có t m vóc qu c t ; b i vì, theo hai ông, “... m t ph ng di n nào đó, tr c khi vi t ra m t bài th hay m t bài văn, chúng ta đã b vi t b i chính cái ngôn ng mà chúng ta đang s d ng. Chúng ta là tác ph m c a ngôn ng tr c khi và trong khi là tác gi . Đi u này gi i thích t i sao phong cách c a m t ng i i vi t th ng khác nhau khi h s d ng hai ngôn ng khác nhau: s khác nhau đ đây không xu t phát t cá tính hay trình đ c a ng i i vi t mà chính y u xu t phát t ngôn ng.” (Bdd, tr. 26).

Nh n đ nh này, tôi e r ng có ph n ch quan và h i v i v . R t có th hai ông Nguy n H ng Qu c và Hoàng Ng c Tu n đã b chi ph i ít nhi u b i phát bi u c a m t sinh viên mà hai ông đã trích đ n trong ph n m đ u cho bài vi t: “Vi t văn b ng ti ng Vi t mà vi t rõ ràng nh ti ng Anh thì... đ l m th y i!” (Bdd, Văn s 37 & 38 tr. 14). Tôi cho r ng đây là m t ng nh n đáng ti c đ đ n đ n s r rúng ti ng Vi t, coi nó không ph i là th ngôn ng có kh năng đáp ng đ c nhu c u sáng t o. H u qu là các th h con cháu ng i Vi t h i ngo i ngày càng l là, b r i ti ng m đ . Riêng v i các em mu n theo đ u i s nghi p văn ch ng, đ ng nh đang manh nha m t phong trào khuy n khích các em nên vi t th ng b ng th ti ng qu c gia n i các em tr ng thành, làm nh ch sáng tác b ng ti ng n c ng i các em m i phát tri n đ c tài năng c a mình. (1) Ngôn ng là công c c a nhà văn, cũng nh búa, đ c, cây đinh ch m tr v i nhà điêu kh c. Nhà điêu kh c đ u thiên tài, n u thi u đ ng c tinh vi, cũng không th hi n đ c h t tài năng sáng t o c a mình. Ng c i, m t ngh sĩ nghi p đ , cho dù có s m đ c b đ ngh tinh x o nh t, cũng ch làm ra nh ng tác ph m t m t m mà thôi. Nhà văn Cao Hành Kĩ n nay mang qu c t ch Pháp, hi n s ng t i Pháp và có nh ng tác ph m vi t b ng ti ng Pháp. Nh ng, n u tôi nh không l m, tác ph m “Linh S n” đ m i cho ông gi i th ng văn học Nobel đ ng nh đ c vi t ra b ng ti ng Hoa r i sau đó m i đ c đ ch ra đ th ti ng trên th gi i thì

Có nên đt v n đ v kh năng di n đt c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

ph i (2). Ngày nay ti ng Pháp đ c coi là ngôn ngữ c a m t n n văn hóa cao. Nh ng trong su t th i k Trung c ti ng Pháp b hàng giáo ph m và gi i vi n sĩ r rung, coi là ngôn ngữ t m th ng, dung t c ch dành cho gi i bình dân th t h c. Khi c n so n bài gi ng hay vi t sách, các gi i này đ u th o b ng ti ng La Tinh. Ph i ch t i th i Ph c H ng (la Renaissance) khi Du Bellay đ i di n cho thi đoàn La Pleiade so n ra b n “Défense et Illustration de la langue française” (1549) đ bênh v c và minh sáng cho ti ng Pháp, ti ng Pháp m i đ c đ a vào tr c tác, và t đó công hi n cho kho tàng văn h c th gi i không ít tác ph m có giá tr .

Qua g ng nhóm La Pleiade, ta có nên đt câu h i: ti ng Vi t li u có là công c h u hi u cho phép nhà văn, nhà th phát huy đ c tài năng sáng t o c a mình hay không? Hay, đ làm nên nh ng tác ph m có t m vóc qu c t , ta ph i “c u vi n” đ n các lý thuy t văn h c ngo i lai ho c ph i vi t b ng m t th ti ng n c ngo ài? Theo nh n xét c a tôi, ti ng Vi t không ph i ch có gi i v ăn nói ng ý hàm súc (hay chua ngoa móc méo) đâu. Trái i, n u ta ch u khó suy nghĩ đ n đo, cân nh c th n tr ng trong cách s đ ng câu ch , ta s th y ti ng Vi t có th a kh năng đáp ng cho yêu c u phân tích chính xác hay di n đt t duy tr u t ng ch c gì các ngôn ngữ đ c coi thu c lo i trí tu nh t đã qua m t n i. Cách đây khá lâu tôi có ng i quen đi thăm Vi t Nam v mua t ng cu n “Nguy n Bính, th và đ i,” c a Nhà xu t b n Văn H c Hà N i - 1998. Tôi hoan h đón nh n xong i đem x p ngay vào t sách m t v trí khá u đ i, có i do n t ng t t đ p v nh ng v n th l c bát đã đ c h i còn i l a tu i m i sáu đôi m i. Mãi tu n qua, g p đ p m y ngày ngh l b c c u, tôi m t sách đ nh ch n m t cu n đ đ c gi i trí. Không hi u sao bàn tay tôi nh đ c ai h ng đ n t đ ng mò t i hàng k có x p cu n “Nguy n Bính” và tôi cũng ngoan ngoãn c m l y. Tôi cho r ng đây là m t ph n x thu c v ch c năng nh m đáp ng m t nhu c u ng m ng m c a c th . Có i th i gian g n đây tôi ph i suy nghĩ quá nhi u đ tìm cách gi i mã các v n đ i u mang hình th c phá th cách tân, nào là nh ng kho ng ng t không gian b ng g ch chéo slash, nh ng con ch b tách lìa, nh ng câu b đ t đ n xu ng hàng b t ng đ , ho c làm m i ng nghĩa hay gây hi u qu x c, ho c t o ra h i th khi lên xu ng nh p nh àng lúc đ n đ p h n h n cho đúng v i m ch đ i u c a m t s ng văn minh đ m đ t đua đòi..., thành th đ u óc m t ph . Ch c vì th tôi đ m hoài ni m đôi ba v n th trong sáng bình đ đ tâm th n đ c ph n nào th gi n (cũng nh cái bao t c a ta, có lúc anh ách do th a m a nh ng món chiên xào béo b , b ng đ ng th m đ c m t b a rau mu ng lu c ch m t ng b n, i có thêm bát n c rau v t chanh t i đ khi húp vào, khi p, m i th y nó mát cái ru t làm sao!)

Tình c m sách r i đúng trang 34-35, g p bài th mang t a đ “Chân quê” th y có v g n gửi thân quen nên quy t đ nh th đ c ch i. Vì ch có ý đ c ch i nên tôi s không đ c v i c p m t hau háu c a nhà phê bình đ phân tích, ph m bình giá tr thi tính c a bài th . Trái i tôi s đ c r t buông th , đ m c cho trí t ng t ng n ng theo i ch , v n đ i u à i mà t do bay b ng. Nh cái thu là th ng cu tí còn m c qu n th ng đ t tóc đ ch m trái đào, nh ng lúc n m rúc nách m tôi m t tay ngón cái đút mi ng tay kia r tí m , c p m t riu riu theo ti ng vng đu đ a k o k t và, tùy theo i ru c a m : khi thì “cái ng mày ng cho ngoan,” khi thì “trăm năm trong cõi ng i ta,” khi thì “em i! em i i nhà,” lang bang nh t i các m u chuy n lúc thì Th ch Sanh, lúc thì Cô gái quàng khăn đ , lúc thì Công chúa ng trong r ng... đ r i ng quên lúc nào không hay. V y là tôi đã ch n đ c bài th này không ph i nh là m t bài th , mà nh là nghe k m t câu chuy n b ng văn v n theo truy n th ng m t dân t c mà th c ch t, theo nh n đ nh c a Nguy n H ng Qu c ký tên Nguy n Ng c Tu n, không ph i là m t dân t c thi sĩ mà ch đ c ti ng huy n tho i v m t n c th (Nguy n Ng c Tu n: Huy n tho i v m t n c th - H p L u

Có nên đăt vòn đăt vớ khố năng đi n đăt cắ a tí ng Vi ỉ t?

Tác Giả: Nguy ỉ n B ỉ o H ỉ ng
Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

---

s 18 tháng 8 & 9 năm 1994, tr. 64-75):

*Hôm qua em đi t ỉ nh v ỉ
Đ ỉ i em ỉ mãi con đê đ ỉ u làng*

A, ra đây là ỉ k ỉ ỉ cắ a m ỉ t chàng trai nông thôn đi đón ng ỉ ỉ i yêu thăm t ỉ nh v ỉ . Anh không ch ỉ ra đ ỉ u làng n ỉ i hai ng ỉ ỉ i v ỉ n th ỉ ỉ ng h ỉ n hò, mà leo len t ỉ n b ỉ đê đ ỉ có th ỉ th ỉ y nàng t ỉ xa. Anh h ỉ i h ỉ p mong ngóng ỉ m, ph ỉ n nh ỉ nàng, ph ỉ n th ỉ p th ỉ m v ỉ chuy ỉ n đi cắ a nàng. Th ỉ i nay, ng ỉ ỉ i ta t ỉ M ỉ t Phá p v ỉ Vi ỉ t Nam cắ xoành xo ỉ ch nh ỉ đi ch ỉ ỉ y ; nh ỉ ng vào th ỉ i Nguy ỉ n B ỉ nh ch ỉ đ ỉ u thôn v ỉ i cu ỉ i thôn cũng cho là xa r ỉ i. V ỉ y mà nàng ỉ i ra t ỉ n t ỉ nh cắ , là n ỉ i anh nghe nói có nhi ỉ u cá m đ ỉ ỉ m, làm sao anh không b ỉ n ch ỉ n cho đ ỉ ỉ c. Th ỉ r ỉ i bóng ai th ỉ p thoáng chân đê. Nhìn vào dáng đi, đúng là nàng. Nh ỉ ng bóng ng ỉ ỉ i càng tí n g ỉ n, anh đ ỉ m ng ỉ ng ỉ . Qua dáng đi thì đúng là nàng, nh ỉ ng sao cách ỉ n v ỉ n ỉ i không ph ỉ i là nàng. R ỉ i khi nh ỉ n ra đúng là nàng, anh b ỉ t mi ỉ ng than:

*Khăn nhung qu ỉ n lĩnh r ỉ n ràng
Áo cài khuy b ỉ m, em làm kh ỉ t ỉ
Quan sát nàng t ỉ đ ỉ u t ỉ i chân anh t ỉ h ỉ i:
Nào đâu cái y ỉ m ỉ a s ỉ i?*

Cái dây ỉ ng đ ỉ i nhu ỉ m h ỉ i sang xu ỉ n? Nào đâu cái áo t ỉ thân? Cái khăn m ỉ qu ỉ , cái qu ỉ n nái đen? Tr ỉ i đ ỉ t ỉ i, th ỉ này có kh ỉ thân t ỉ i không cắ ch ỉ ! Em m ỉ i ra t ỉ nh có m ỉ t ngày mà đã v ỉ i đ ỉ u đòi cách ỉ n m ỉ c dân thành th ỉ . Em mà đi v ỉ thêm vài ỉ ỉ t n ỉ a tránh sao kh ỉ i b ỉ m ỉ y th ỉ ng b ỉ m mép láu t ỉ m láu cá tr ỉ tài tán t ỉ nh đ ỉ kh ỉ em, tìm cách cu ỉ m em đi đ ỉ h ỉ i đ ỉ i em. Khi đó ch ỉ c là anh ch ỉ bi ỉ t ng ỉ ỉ c m ỉ t lên tr ỉ i mà than: “M ỉ t em r ỉ i, xa em r ỉ i! Chi ỉ u hôm nay trên đê v ỉ ng, anh đi v ỉ ch ỉ có anh!” Và, cho dù m ỉ t bu ỉ i chi ỉ u cu ỉ i đ ỉ ng m ỉ a đ ỉ m gió b ỉ c, nàng có khăn gói qu ỉ m ỉ ỉ p quay v ỉ thì ng ỉ ỉ i đ ỉ p mà anh v ỉ n trăm nh ỉ ngàn th ỉ ỉ ng, khi ỉ y, ch ỉ c cũng ch ỉ nh ỉ bông hoa đã tàn nh ỉ y đã phai mà thôi. Ý nghĩ này làm anh qu ỉ u quá nên anh v ỉ i nài n ỉ b ỉ ng ỉ i ỉ b ỉ c tr ỉ c cắ a m ỉ t tâm h ỉ n cắ c m ỉ ch:

*Nói ra s ỉ m ỉ t lòng em
Van em em h ỉ y g ỉ ỉ nguyên quê mùa
Nh ỉ hôm em đi ỉ ch ỉ u
C ỉ ỉ ăn m ỉ c th ỉ cho v ỉ a lòng anh.*

Và đ ỉ đ ỉ ỉ c v ỉ a “lòng” nàng h ỉ n n ỉ a, anh không ng ỉ n ng ỉ i cắ u vi ỉ n t ỉ i b ỉ m ỉ ; r ỉ i còn dùng ỉ i nói về dân gian tí n m ỉ ỉ n “s ỉ c m ỉ nh qu ỉ n chúng” g ỉ y áp ỉ c:

*Hoa chanh n ỉ g ỉ a v ỉ ỉ n chanh
Th ỉ y u mình v ỉ i chúng mình chân quê.*

Nh ỉ ng v ỉ a đ ỉ c t ỉ i hai ch ỉ “chân quê” t ỉ i g ỉ t mình đánh th ỉ t m ỉ t cái: Th ỉ h ỉ ng r ỉ i! Cái k ỉ ch b ỉ n t ỉ i đang dần đ ỉ ng theo trí t ỉ ỉ ng t ỉ ỉ ng, th ỉ là không đ ỉ ng v ỉ ng đ ỉ ỉ c! Ph ỉ i chi Nguy ỉ n B ỉ nh vi ỉ t câu th ỉ đó nh ỉ sau: “Thà y u mình v ỉ i chúng mình nhà quê” thì câu chuy ỉ n đ ỉ ỉ c xu ỉ bu ỉ m thu ỉ n gió bi ỉ t m ỉ y. Đ ỉ ng này ông ỉ i ch ỉ i kh ỉ m, ông đ ỉ nh x ỉ t ỉ i, ông đi dùng hai ch ỉ “chân quê” m ỉ i đ ỉ m ra r ỉ c r ỉ i cái s ỉ đ ỉ i. Đ ỉ nh r ỉ ng nhà quê hay chân quê đ ỉ u nói lên b ỉ n s ỉ c

Có nên đăt v n đ v kh năng di n đăt c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

đ ng quē, nh ng chúng l i không đ ng nghĩa vì hai t ghép này b c l hai tâm tr ng ph n ánh hai trình đ nh n th c khác nhau. Nhà quē có th coi nh đ ng nghĩa v i quē mùa: chúng cùng mang âm h ng c a m t s đánh giá th p, m t ng ý chē bai dē b u; đ ng th i chúng còn bi u l m t thái đ an ph n th ph n. Chân quē, trái l i, là s k t h p c a ch “chân” g c Hán v i ch “quē” g c Vi t. Mà ch “chân” khi ghép v i m t ch nào đó th ng đ m l i cho ch đ c ghép chung v i nó m t ph m tính, m t giá tr làm cho ch đó tr nên sáng giá, thí đ nh chân lý, chân chính, chân ph ng, chân th c, chân ch t, chân thi n m .

B i v y tôi không tin là t ng chân quē có th đ c th t ra t m t nông dân c c m ch nh trong k ch b n tôi đang dần đ ng. Th là m c đ u đã đ nh b ng ngh ch i v i trí tu m t b a, nh n th c này bu c tôi ph i đ c l i ch m chú h n đ tìm hi u ý nghĩa bài th cho đúng v i quan ni m sáng t o c a Nguyên Bính. Nh s n ch ý đ c l i v i tinh th n c nh giác nên v a g p ch “mãi” trong câu: Đ i em i mãi con đē đ u làng, tôi h i ngay ra có cái mùi khang khác. Bình th ng ta hay dùng ch mãi làm tr ng t th i gian và ch t n làm tr ng t n i ch n, nh l i th th sau đây c a cô gái v i ng i tình (nghe đầu là m t vi t ki u cao c cũng yêu n c l m thì ph i) mà có l n tôi nghe lóm đ c: “Anh h a đi, anh h a yêu em mãi mãi đi (và mua t ng em chi c nh n h t xoàn m i đi), r i em nguy n s theo anh t i t n góc b chân tr i.” V y mà trong câu th Nguy n Bính l i vi t: Đ i em i mãi con đē đ u làng. Nh v y nhân v t là tác gi câu này đã ch n ch mãi v i đ ng ý h n hoi, nh m nh n m nh t i y u t th i gian. Không ph i th i gian v t lý mà là th i gian tâm lý: ch mãi g i ý cho ta v m t s ch đ i lâu dài, lâu thi t là lâu. Nh ng th nào m i g i là lâu? N a gi ? M t gi hay n a ngày? Đ i u này không quan tr ng. Khi ng i ta nôn nóng trông đ i m t đ i u gì thì ch c n kho nh kh c cũng đã th y lâu r i. B ng ch mãi đ b c l s s t s ng nhi t tình c a mình đ ng th i cũng là hình th c k công, tác gi câu nói, n u không là con cháu ông đ , ít ra ph i có lui t i sân Trình c a Kh ng nên cũng v v ăn mày đ c đôi ba ch nghĩa thánh hi n. S ki n này có th ki m ch ng n u ta đ ý t i hai ch r n ràng i câu th k ti p: Kh n hung qu n lĩnh r n ràng. Tr c h t là cách dùng ch táo b o có th coi nh phá th cách tân c a nó: Thông th ng ta quen dùng hai ch r n ràng nh tính t đi kèm m t danh t ch hành đ ng (b c chân r n ràng) hay v i m t danh t ch tâm tr ng (l i ca r n ràng), h u nh ch ng bao gi v i m t danh t ch s v t (t m áo r n ràng). V y mà trong câu th Nguy n Bính l i có ý s đ ng hai ch r n ràng làm đ ng t ch không ph i tính t . Cách s đ ng làm thay đ i b n ch t và ch c năng c a l o i t (t tính t sang đ ng t) có hai tác đ ng: m t là, khi n cho câu chuy n đang i tr ng thái tĩnh chuy n sang tr ng thái đ ng, đang i th k chuy n và mô t bi n sang ho t c nh; hai là, b c l đ c tâm tr ng c a cô gái khi n ta n m b t đ c hai ph n ng tâm lý khác nhau gi a nhân v t nông dân c c m ch trong k ch b n m t và nhà nho nông dân trong l ch b n hai. Trong câu th kh n hung qu n lĩnh r n ràng, b n ch kh n hung qu n lĩnh đ c nêu lên tr c tiên bi u hi n cho cái gì đ p ngay vào m t ng i đ ng đ i. B i v y anh nông dân ch t phác m i tá h a tam tinh khi th y ng i yêu thay đ i h n cách trang ph c và, s n mang m c c m thua kém, anh v i van xin nàng h y gi nguyên quē mùa đ ch u cho anh c i h i mà v ăn v i anh. Nhà nho nông dân trái l i, nh có ki n th c h n nên sáng su t h n, rành tâm lý h n, bình tĩnh h n.

Anh không ch dò xét ng i yêu qua cách ăn v n mà còn qua dáng đi b t ch c a nàng. Gi đ cô gái đã ăn ph i xa hoa thành ph r i, khi nhìn th y b m t đ a đ m c a anh nông dân th nào cô cũng làm b ngúng ngu y và nguýt xéo m t cái ra đ i u m ng v n: N m ch a! Đây có b o đ y đi đón đây đâu mà đ y đ n đ ng đây làm gì? Tr ng h p cô nàng đ i đ t ch ng may đã l b v i ai m t r i, thì khi gặp m t ng i tình ch c cô s không tránh kh i lúng túng trong

Có nên đi t v n đ v kh năng đi n đ t c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

m t vài c ch che gi u ng ng ngùn. Đ ng này hai ch r n ràng cho ta th y cô gái không ch chân b c le te mà hai má còn ng h ng, khuôn m t t i rói. Nàng nh v a mu n làm cho chàng trai ph i lé m t v i b trang ph c t nh thành c a mình v a mu n nói r ng: Ngó em đi nè! Em ăn b n đ p dz y là dzì anh đó, là mu n đ c anh th ng em nhi u h n, anh có bi t hông! V y là nh ng b c chân r n ràng c a cô gái đ tr n an chàng trai nông thôn v m i tình chung th y c a nàng r i. y th mà anh nông nho v n than: Em làm kh tô! T i sao v y? Tuy cùng m t câu than, nh ng l i than c a anh nông dân và c a anh nông nho l i không cùng m t n i dung nên ph n ánh hai tâm tr ng khác nhau. Anh nông dân s n có m c c m quê mùa nên khi th y ng i yêu xúng xính trong b áo t nh thành, anh ta ch lo đ n chuy n m t nàng. L i than c a anh nông nho trái l i bi u l m t tâm tr ng v a gi n v a th ng: Nhìn khuôn m t hân hoan r ng r c a ng i yêu anh hi u r ng nàng h c cách ăn m c t nh thành ch vì mu n làm đ p đ đ c anh yêu nhi u h n. Vì v y anh m i th ng nàng, và càng th ng nàng anh l i đâm ra gi n nàng, hay đúng ra bu n phi n vì nàng: Em yêu! Anh bi t r ng con tim em không h l i nh p v i anh nh ng nó l i tr t nh p v i tim anh m t r i! Kh quá! Hai đ a mình đã bao l n h n hò tâm tình v i nhau bên b gi ng cu i thôn hay b i tre đ u ngô mà em v n ch a hi u đ c lòng anh. Anh th ng em là th ng c cái n i dung cái n t hay làm ch đâu ch c cái hình th c nhan s c c a em. Ai đ p b ng em là anh đã h t bi t r i, em còn bày đ t đua đòi b t ch c làm chi!V l i m y c có gì h n em đâu mà em ph i b t ch c.

Xí..., đ i thu nhà ai con gái con đ a gì mà l i nh h i y. Thêu thùa b p núc ch ng ch u h c, ch thích ăn c m thág thôi. Bao nhiêu thì gi đ u dành cho vi c s a m t s a mũi v i i shopping. Ai mà dám r c m y c a n y v , r i s có ngày ph i đ em thóc gi ng đi bán l y ti n đ ăn cho mà coi. B i v y tuy th t ra cùng m t lời kêu g i:

Nói ra s m t lòng em

Van em em hãy gi nguyen quê mùa

Nh hôm em đi l chùa

C ăn m c th cho v a lòng anh.

Nh ng hai ch quê mùa l i có m t ý nghĩa khác. Chúng c n đ c hi u nh m t kêu g i thách đ , m t bi u hi n c a t tin t hào v ph m ch t c a mình: Không vi c gì em ph i mang m c c m quê mùa v i m y cô gái t nh thành y c . M y c lên m t chê bai em ch s c m y h b ng em đ c. Em ph i bi t: cái ngày h i đ u Xuân em đi l chùa y mà, em còn nh không? L n đ u g p em xinh x n trong b áo t thân v i chi c khăn m qu và t m y m l a s i là anh đã ph i lòng em ngay r i đ y! Và, tuy cũng ng n y l i nh n nh nh anh nông dân:

Hoa chanh n gi a v n chanh

Th y u mình v i chúng mình chân quê

Hôm qua em đi t nh v

H ng đ ng gió n i bay đi ít nhi u.

Nh ng v i anh nông sinh, hai ch chân quê đã khi n câu hoa chanh n gi a v n chanh không còn là m t câu v n về ví von th ng tình n a. Nó bi n b n câu th k t nay thành m t l i nh n nh đ m đà thi tính, giàu màu s c, ánh sánh và h ng v nh mu n nh c nh cô gái quê r ng ch có trong b y ph c nông thôn m c m c nàng m i b c l tr n v n cái đ p t nhiên thôn dã. Nh v y mà hai câu cu i:

Có nên đt v n đ v kh năng di n đt c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

Hôm qua em đi t nh v

H ng đ ng gió n i bay đi ít nh u.

M t n n a cho phép ta xác nh n r ng tác gi câu chuy n b ng văn v n này đúng là m t anh đ nông dân b c b ph . Sau khi tâm s và nh n nh ng i yêu r i, anh còn t p làm Cao Bá Quát, tr m ngâm tri t lý ba xu theo ki u “th s thng tr m quân m c v n”: N u ng i yêu c a anh có đũa đòi i ăn m c thành th , xét cho cùng, ch ng có gì đáng trách c . Nàng cũng ch ng x theo ph ng chm s ng “ng i sao ta v y” th ng tình đ i mà thôi. Nh ng cũng vì th anh m i ng m ngùi luy n ti c cho nàng đã thi u t tin không bi t t hào v i v đ p thu n khi t đ ng n i c a mình, làm h hao ph n nào hình nh ng i yêu lý t ng trong trái tim anh. K t qu là hai câu k t, câu th l c không ch có là m t l p l i truy n th ng v n vè: ý c a nó đ c quy n v i ý c a tr ng t ít nhi u trong trong câu bát đ t o ra m t âm h ng bu n kh i đ y n i ng i đ c m t c m xúc mênh mang di u v i. Và cũng b i có m t c m xúc bu n di u v i còn đ ng l i n i t i n, tuy có bi t tác gi Nguy n Bính đã ch t, nay đã ch t r i và m c dù có đ c nghe nhi u ng i nh c đ n tên các ông nào là Michel Foucault, nào là Roland Barthes, nào là Jacques Derrida, v.v... t i v n không sao ng t n i m t cảnh hoa th ch th o đ b t nhà th Nguy n Bính ph i ch t theo. Và s dĩ t i không đành lòng đi ng t m t cảnh hoa th ch th o b i vì n u không có Nguy n Bính thì làm sao có bài th Chân quê, và n u không có bài th Chân quê làm sao t i có đ c c m xúc mênh mang bu n di u b a nay. B i v y càng đ c bài Chân quê và suy ng m v cái t đ c ch n làm t a đ , t i càng th y tác gi qu là m t nhà th sáng t o. Ch v i hai ch Chân quê thôi, Nguy n Bính đã thay đ i h n di n m o b n văn: Thay vì ch là m t câu chuy n k theo truy n th ng dân gian b ng nh ng v n đi u du đ ng à i đ ru em, t i i tìm th y Chân quê m t bài th đúng v i nghĩa “th ' trong nhi u ngôn ngữ Tây ph ng (poetry, poésie, poesía, Poesia, poesia) hàm ý hành đ ng sáng t o g n li n v i tri th c và k thu t tinh luy n chuyên bi t trong ph m vi ngôn t “theo quan đi m c a Nguy n H ng Qu c & Hoàng Ng c Tu n trong bài vi t đã đ n (Vi t, gi a truy n th ng và nhu c u sáng t o -Văn s 37&38, tr. 23).” T i s không đ c p t i v n đi u hay nh c đi u là nh ng y u t s n có trong th l c bát. đ đây t i ch đ c p t i s cách tân và tính sáng t o trong k thu t v n đ ng ngôn ngữ đ làm m i ng nghĩa. Trên đây t i đã có đ p phân tích ý nghĩa đ c bi t c a các t mãi, r n ràng, quê mùa đ minh ch ng v k thu t v n đ ng ngôn ngữ c a Nguy n Bính. Nay t i ch mu n nh n m nh thêm v tính sáng t o c a hai ch “chân quê” khi n t i ph i đ c l i bài th t đ u và, nh đó phát hi n ra cách s đ ng đ c bi t m y t trên giúp t i đi n đ ch bài th theo m t h ng m i làm thay đ i h n n i dung, ý nghĩa, giá tr b n văn. N u t i hi u không sai l m, thì đ ng nh do đ c tính này, ta cũng có th tìm th y “Chân quê” m t ti tí tân hình th c, m t ti tí h y c u trúc hay m t ti tí h u hi n đ i gì đó thì ph i. Tr c h t ta không th ph nh n t này là m t sáng t o c a Nguyên Bính, b i l nó không ch m i l th i Nguy n Bính, mà ngay c bây gi cũng ít th y tr ng h p s đ ng nó trong nh ng bài th hay truy n vi t v đ ng quê. Tuy ch c n thay th ch nhà (quê) b ng ch chân (quê) là ý nghĩa và giá tr bài th thay đ i h n, nh ng vi c làm không đ dàng nh ta t ng. Trái l i nó đòi h i ng i th c hi n công vi c đó ph i có v a m t ki n th c t m vóc v a m t k thu t tinh luy n trong ph m vi ngôn t m i bi t k t h p ch chân v i ch quê thành t chân quê khi n bài th b ng tr nên sáng giá. B i v y ta có th nói hai ch chân quê trong tr ng h p s đ ng này ph i là thành qu t duy c a c m t quá trình phân tích và t ng h p nên m i đ t đ c m c tr u t ng hóa cao đ n th .

Tôi không rành ti ng Anh, ti ng Đ c, ti ng Nga hay ti ng Nh t nên không bi t các ngôn ngữ này có m t hay hai t nào t ng x ng đ đ ch đ c tr n ý t chân quê trong câu th c a

Có nên đả t v n đ v kh năng di n đả t c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

Nguy n Bính hay không? Riêng v ph n tôi s vô cùng lúng túng n u có ai nh tôi đ ch câu th này ra ti ng Pháp. Ph i chi Nguy n Bính dùng hai ch nhà quê nh m i ng i, tôi s đ ch đ dàng câu th : “Th y u mình v i chúng mình nhà quê ra: “Nos parents et nous deux, nous sommes tous des campagnards.” Nh ng đ đ ch hai ch chân quê c a Nguy n Bính lúc đ u tôi có ý s a câu đ ch thành: “Nos parents et nous deux, on est paysans de souche” và nghĩ r ng c m t paysans de souche nói lên đ c cái ý ngu n g c trong nghĩa hán c a t chân, đ ng th i t paysans đ đánh đ u s khác bi t v i t campagnards th ng đ c dùng v i ng ý dè b u (sens péjoratif). Nh ng khi đ c i câu v a s a, tôi th y c n ph i thêm m t vài ch n a đ b nghĩa nh sau: “Nos parents et nous deux, on est paysans de souche et on en est fiers,” có th m t ng i Pháp chính g c m i nhìn ra đ c cái ý c a ni m t hào v ngu n g c nông dân ti m n trong ch chân. Nh ng t hào v cái gì c ch ? Th là tôi i th y có thêm vào m y ch “...et on en est fiers” v n ch a đ , vì trong t chân còn có ý nói lên cái đ p, cái khía c nh tích c c, đ đây là ph m ch t con ng i và đ i s ng thu n thôn dã: siêng năng, bình đ , i ng thi n, s ng hòa h p v i thiên nhiên... Mà mu n câu đ ch di n t tr n v n ý nghĩa cái hay cái đ p n m trong câu th c a Nguy n Bính ch c là tôi còn ph i thêm i gi i thích. Nh ng đ ch câu th có tám ch mà ph i i i lòng thông đ n th thì nó đâm ra là th n m t r i, đâu còn là th đ c n a. B i v y tôi r t mong có nh ng v thu c thành ph n h c th c uyên bác rành ngo i ng , b t c ngo i ng nào dù là ti ng Anh, ti ng Đ c, ti ng Nga, ti ng Pháp, ti ng Nh t hay ti ng Congo cũng đ c, xin m y v h y làm n làm phúc cũng nh làm giàu (đ con không s tr c đ u) đ ch giùm tôi câu th trên c a Nguy n Bính ra m t th ti ng n c ngoài. Nh ng ph i đ ch cho ra th m i đ c c ; còn đ ch đ bi n nó thành th n là tôi h ng có ch u đầu... .. ! N u ch v i đôi ba t quý v đ ch i t đ c ý hai ch chân quê c a Nguy n Bính, tôi s n sàng mua c p gà mái đ u (gà lành th thi t nuôi t i chu ng nhà ch không ph i th gà m c đ ch cúng gia c m đầu nhà) đ xin tôn vinh làm s ph .

Bài “Chân quê” c a Nguy n Bính đ c vi t ra vào năm 1936, t c là vào th i đi m nhân dân ta v a thoát kh i h a m t ngàn năm nô l gi c T u i r i ngay vào vòng ki m t a c a m t trăm năm đô h gi c Tây (nh ng may quá còn ch a lâm vào c nh ba m i năm n i chi n t ng ngày). Đ i ánh sáng c a các lý thuy t cách tân văn h c hiên đ i, “Chân quê” ch đáng coi thu c lo i văn h c truy n kh u trong m t n c mù ch mà trình đ dân trí, t th i đi m này, đ s ch t i m c bình dân h c v là cùng. Có i vì v y Nguy n Bính đã ch n h u nh toàn nh ng i i trong sáng gi n đ nh t đ bài th có th ph bi n r ng rãi trong dân gian. L i i gi n đ trong sáng đ n đ Hoàng T n có i n tr c m t Nguy n Bính đã ph i th t lên: “Bài th tr n tr i t i m c nh con nh ng, ai mà ch ng hi u” (Nguy n Bính - M t vì sao - trích h i ký Hoàng T n, trong cu n Nguy n Bính -Th và Đ i, tr. 152). Đáp i, Nguy n Bính đã nhân đ p bày t quan ni m sáng tác th c a mình: “Tôi ch tr ng th Vi t vi t cho ng i Vi t, tr c h t ph i mang s c thái và phong cách Vi t, do đó gi n đ là m t đ i u c t l i. (Gi n đ đây không đ ng nghĩa v i đ d i t m th ng...)” - [Bdd, tr. 153].

V quan ni m sáng tác này, Hoàng T n đã có c h i ki m ch ng sau m t th i gian đ c chung s ng v i nhà th : “N u v i th , Bính đ n đo suy nghĩ có khi đ n quên ăn quên ng vì m t t , vi t nháp nhi u i n, s a ch a k i ng t ng câu t ng ch , tr c khi đ a in vi t s ch s n n nói bao nhiêu, thì trong cu c s ng Bính b t m ng buông th b y nhiều.” (Bdd, tr. 160) Các s ki n trên đây đ u do Hoàng T n thu t i trong h i ký, nên tôi không dám ch c phát bi u c a Nguy n Bính có đúng là nguyên văn hay không. Riêng v ph n câu: Gi n đ đây không đ ng nghĩa v i đ d i t m th ng, trong trích đ n h i ký đ c i i, không có ch đ u nào cho bi t

Có nên đt v n đ v kh năng di n đt c a ti ng Vi t?

Tác Giả: Nguy n B o H ng

Chúa Nhật, 31 Tháng 7 Năm 2011 10:51

ph n phát bi u c a Nguy n Bính t i đầu là ch m đt nên, m c dù đ c đi đ c l i t i ba b n l n, tôi v n không dám quy t đoán câu này là l i gi i thích thêm c a Nguy n Bính hay là m t nh n xét riêng c a tác gi h i ký. D u v y đ a trên bài “Chân quê” và m t s bài th khác c a Nguy n Bính, tôi cho r ng nh ng đ u Hoàng T n ghi nh n v Nguy n Bính là kh tín và ph n ánh đ c trung th c quan ni m sáng tác c a nhà th . T đó tôi rút ra hai h lu n nh sau: M t là, văn ch ng Vi t Nam cho t i th i Nguy n Bính nói chung, n u qu đúng ch thu c lo i văn ch ng truy n kh u g m nh ng bài hát về, nh ng chuy n k v n đ u du đ ng à i đ ru em mà thôi, thì v i nh ng bài hát về nh bài “Chân quê” dân t c ta, may m n thay, tuy không ph i là m t dân t c thi sĩ, nh ng ít ra cũng có m t vài ng i thu c lo i Nguy n Bính có mang chút ít tâm h n th ; hai là, vào th i đ i m c a Nguy n Bính nhân dân ta ph i s ng đ i s tìm k p c a th c dân Pháp nghĩa la còn là m t dân t c nô l nên ch có th nói th ti ng nô l mà thôi, theo đánh giá c a Nguy n H ng Qu c và Hoàng Ng c Tu n (bdd). Nh ng v i cách v n đ ng đ y sáng t o c a Nguy n Bính qua bài “Chân quê,” tôi tin r ng b t c nhà bác h c th c dân phú lang xa mũi lỗ m t xanh tóc hung nào là thành viên c a Vi n Đông H c Vi n (Ecole de l'Extreme-Orient) n u có đ c bài th này và n m đ c ý nghĩa c a hai ch chân quê trong câu th Nguy n Bính thì, dù t cho mình có s m ng đ n khai hóa cho đám dân ngu cu thâm b n x , ông ta v i tinh th n ph c thi n, ch c cũng ph i ng nón cúi đ u xin chào thua mà thôi. B i v y tôi không tin có th ngôn ng nô l c a m t dân t c nô l và th ngôn ng t do dành cho các dân t c t do, mà ch có nh ng đ u óc nô l v i quán tính t duy nô l nên b t ch nghĩa ph i mang thân ph n nô l do cung cách phát bi u mang tinh th n nô l hay do căn b nh làm bi ng suy nghĩ tìm tòi c a mình mà ra. Cũng vì v y, ai mu n nói gì thì nói, tôi v n c yêu ti ng n c tôi nh th ng. Ti ng n c tôi? Vâng ti ng n c tôi là th ti ng mà tôi trót yêu t khi m i ra đ i (ng i i!). Còn cái đ c g i là n c tôi í à, thì nay nó l i n m t i Pháp, t i, Đ c, t i M , t i Nga, t i Úc... nghĩa là t n đ u đầu, t i m t n i nào đó trên đ a c u, ch không còn thu c v m nh đt mang hình ch S bên b Thái Bình D ng n a. Và cũng b i n c tôi nay không còn là m nh đt mang hình ch S n m bên b Thái Bình D ng nên tôi l i càng thêm đ c nh n (v) ti ng Vi t là ti ng n c tôi h n bao gi h t...

Nguy n B o H ng

Chú thích:

(1) Không riêng gì các th h con cháu ng i Vi t h i ngo i, m i đây thôi nhà văn D ng Nh Nguy n, đ ng th i cũng là lu t s , th m phán, giáo s đ i h c có cho bi t mình “là m t con ng i nh y c m, m t con ng i sáng t o, lãng m n và thích m o hi m, nhi u cá tính, nh ng v n trung thành v i thông l và truy n th ng.” Tr c đó nhà văn t nh n mình “v n luôn có khi u v ngôn ng k c ti ng m đ .” Th nh ng tác ph m c a bà “Daughters of the River Huong” (Con gái sông H ng) l i đ c vi t ra b ng ti ng Anh, và bà đã tr l i ph ng v n c a Lý Đ i qua đ i n th (email) cũng b ng ti ng Anh. (Coi: D ng Nh Nguy n “L ch s tr thành k hi p dân, mà văn hóa là n n nhân b h m hi p” - Lý Đ i th c hi n - TALAWAS, 07-03-2008, m c Văn H c Vi t Nam.)

(2) n b n ti ng Pháp: “La Montagne de l'Ame,” traduit du chinois par Noel et Liliane Dutrait, Éditions de l' Aube, 1995 et 2000 pour la traduction française.